

הגדת של פסח

עֵץ זֵיתוֹן

למשפחת אברהם פסח זיתון ומשפחתו יצ"ו

פסח תשע"ו

ברכת האילנות

1. משתדלים לברכה בימי חול המועד¹ בכנפויה ועורכים סעודה, ולכל הפחות פירות ומוגדניות לאכול² במקום שמברכים את ברכת האילנות. וכמה למדנים טעו בזה שכ"כ זרירים במצוות, ששוכחים עניין לברך במניין. והוא מטעם התקשרות הנשמות בין חברים ע"י אחווה ורעות.
2. אין לקרוא שום תפילות שהוסיפו המדפיסים³.
3. מותר לברך אף שנפל הפרח כל עוד לא גדלו הפירות ומוכנים לאכילה [שהם אז בשלים]

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַזֶּה אֱלֹהֵינוּ מְלִךְ
הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ דָּבָר
וּבָרָא בוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת
טוֹבוֹת לְהֵנֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם:

---

1 חוקת הפסח, בית הבחירה.

2 עיין במנחת יהודה שקצת למדנים טעו בזה, שרק מזכירים ולא אוכלים.

3 נקמת ישראל ויהודה כ"י.

בדיקת חמץ

1. נקיון קודם פסח מועיל לבדיקה ובכל זאת יש לבדוק לאור הנר עם ברכה
2. פירוש השו"ע לבדוק 'בחורין ובסדקין' הוא לא לבדוק בקדפנות אלא באמת לבדוק בחורים ובסדקים ובמקמות שרגיל או חשש שמה למצוא חמץ
3. טוב ליטול ידים בלי ברכה קודם הבדיקה
4. תפילת ערבית בציבור קודם הבדיקה – תפילת ערבית ביחיד אחרי הבדיקה צריך לבדוק מצאת הכוכבים
5. האישה [או האימא] מחביאה עשרה פתיתים [חתיכות חמץ פחות מכזית מעוטפים בנייר כסף טוב טוב שלא יתפררו] – מחביאים חמץ כדי שלא תהיה ברכה לבטלה, ולא כדי לקיים מצוות הביטול, כי ביטול מהלב מדאורייתא מספיק – ולכן, אם אבדה חתיכה אחת, כל עוד שפחות מכזית, אין חשש, כי מבטל כל החמץ שבבית והוא כהפקר
6. לוקחים נר וצלחת וסכין
7. בעל הבית מברך ושאר בני הבית עונים ברוך הוא וברוך שמו ואמן [כלל לכל הברכות]

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל
בִּיעוּר חֲמֵץ:

8. מכבים את רוב גרות הבית בזמן הבדיקה
9. אין לשוח בזמן הבדיקה, אבל מותר לדבר בענין הבדיקה ואין זה הפסק בין הברכה למעשה ולא צריך לחזור לברך
10. אם דיבר בדברים חיצוניים לבדיקה, צריך לחזור לברך
11. מתפזרים כל אחד בחדר שלו, אבל טוב יותר שכולם עוברים מחדר לחדר
12. בודקים דרך העברה, ולא בהקפדה כי סומכים על הנקיון הבית שעשו קודם הבדיקה
13. אחרי הבדיקה, מתקבצים בחדר המרכזי ומדליקין את גרות הבית
14. אומרים כל חמירא, 'כל' בקמץ קטן [כול]
15. אף שבבית הוריי נהגו לומר ג"פ 'כל חמירא' ע"פ הרחיד"א, מ"מ ע"פ השו"ע והאר"י ז"ל יש לומר רק פעם אחת – וצריך להסביר שבני הבית יבינו לשון 'כל חמירא'

**כָּל חַמִּירָא דְאִיכָא בְּרִשׁוּתֵי דְלָא חֲזִיתִיהּ וְדָלָא
בְּעֵרְתֵיהּ לְבָטִיל וְלַהּוּי כְּעֵפְרָא דְאַרְעָא:**

16. אחרי 'כל חמירא' מכניסים את הפתיתים בסקית סגורה וליד הדלת לשרוף אותם למחרת
17. נהגנו לאכול בשר צלי 'זכר לקורבן פסח' והלוואי ונוכל לזבוח
18. למחרת אחרי התפילה קודם שעה עשירית מהיום, שורפים את החמץ
19. טוב לפתוח עטיפת הפתיתים לפני לזרוק אותם באש, ובכל זאת אין קפידא שכבר התבטלו
20. גם טוב להמתין כמה רגעים עד שיתחילו להישרף ולומר אז 'כל חמירא' הבא:

**כָּל חַמִּירָא דְאִיכָא בְּרִשׁוּתֵי דְחֲזִיתִיהּ וְדָלָא חֲזִיתִיהּ
דְּבֵעֵרְתֵיהּ וְדָלָא בְּעֵרְתֵיהּ לְבָטִיל וְלַהּוּי כְּעֵפְרָא
דְאַרְעָא:**

והולכים הביתה להתכונן לסדר

סדר בדיקת חמץ
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל
בִּיעוּר חֲמֵץ:

סעיף (ב) אחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו ויאמר: כל חמירא דאיתיה ברשותי
דלא חזיתיה ודלא ביערתיה לבטיל וליהוי כעפרא דארעא. בנוסח כל חמירא, לא
אומרים המילה חמיעא¹. אומרים כל חמירא גי פעמים², ומילה כל, בקמץ גדול³.

כָּל חֲמִירָא דְאִיכָא בְּרִשׁוּתֵי דְלָא חֲזִיתִיה וּדְלָא
בְּעֵרְתִיה לְבַטִּיל וְלִהְיוּ כְּעֶפְרָא דְאַרְעָא:

ביום הביעור חמץ קודם שעה העשירית אומרים
כָּל חֲמִירָא דְאִיכָא בְּרִשׁוּתֵי דְחֲזִיתִיה וּדְלָא חֲזִיתִיה
דְּבְעֵרְתִיה וּדְלָא בְּעֵרְתִיה לְבַטִּיל וְלִהְיוּ כְּעֶפְרָא
דְאַרְעָא:

---

1 שחמיעא לשון שאור. אמנם, חמירא, החמץ, כולל בו גם שאור. רבי יוסף גיאנסיאה בקצור מורה דרך.

22 מורה באצבע

3 פסח מעובין – פת לישרים לרבי חיים טולידאנו

הכנות חג הפסח (עיין הגדה ויסף אברהם זורע אברהם)

1. בר"ח ניסן, מדליקים נר שמן עם חלב ונומי זהב בתוכו, זכר להקמת המשכן במדבר.
2. לא אוכלים קטניות יבשות (כגון פול יבש) אבל מותר לנו אפונים ופולים לחים (או מררים)
3. לא אוכלים בשום אופן אורז בפסח והוא קרוב לדעת רבי יוחנן בן נורי ע"ה (פסחים ל"ה ע"א), ואף שבמקור, משפחת הסבא יעקב (זיתון) היה אוכל אורז, הוא סירה בכל תוקף לאכול אורז כמנהג המקום, כשהתיישבו בבון (ענבא), והוא הדין למי שעוקר את דירתו והולך למקום אחר, אזי חייב לו לנהוג במנהגי המקום.
4. בליל הבדיקה, מומנים (האישה) עשרה כדורים של חמין המעומפים בנייר (כסף), ובעל הבית מחפש אחריהם (חויץ לבית הכסא) והוה הבדיקת חמין. אנחנו סומכים על הניקיון והסדר שנעשה בימים הקודמים.
5. אחרי הבדיקה, אוכלים בשר על האש ולחם (דומה לפיתה) הנקרא חס"ם.
6. בנוסח כל חמירא, לא אומרים המילה חמיעא.
7. אומרים כל חמירא ג' פעמים, ומילה כל, בקמין גדול.
8. נערות ונשים לא מתענות תענית בכורות.
9. בערב פסח, לא אוכלים לא מצה עשירה, ולא עוגיות בקמח תפוח אדמה, אלא פירות וירקות, ביצים קשים ונקניק.
10. נהגנו בר' כוסות בליל הסדר, ולא ה'.
11. מידת הכוית היא בין 9 ל-20 גר' למצה. אלא שיש להדר ל-20 גר' בשביל השני הכזיתים הראשונים של הסדר.
12. אנחנו אוכלים בליל הסדר, רמו, בלייד, קרפיון משוגג.
13. אחרי חלק הראשון של הסדר, עורכים סלטים והדג.
14. לא אוכלים קינוח אחרי סעודת ליל הסדר.
15. נהגנו במצה שרוייה (חויץ ממצה מצווה של הסדר)
16. לא אוכלים בשר צלי בפסח וגם לא עוף בתנור, אלא רוב התבשילים בסירים.
17. אוכלים הביצה והזרוע למחרת הסדר, בסעודת היום.

הכנת החרוסת :

אגוזי מלך – אגוזים – שקדים – תפוח עץ – אגס – תמרים – רימון - יין

סדר הקערה (ע"פ הסוד) :

זרוע כבש מבושל (ב-רמו) ואח"כ צלוי על אש - ביצה קשה רגילה – חסה (עלי ירוק) למרור – חסה (עלי לבן) חזרת – חרוסת (לייליק) – כרפס (סלרי) – ג' מצות

ברכת האילנות :

משתדלים לברכה בימי חול המועד כנגפיה ועורכים סעודה, ולכל הפחות פירות ומגדנות לאכול במקום שמברכים את ברכת האילנות. אין לקרוא שום תפילות שהוסיפו המדפיסים.

ערב חג הפסח

חודש ניסן

1. נהגו שלא לאכול מצה מיום פורים
2. בראש חודש, מודליקין נר בלי ברכה עם שמן וחלב ביחד, ובתוכם, תכשיט זהב, זכר לנשים בתרמו בשמחה מתכשיטיהן להקמת המשכן
3. מיום א' בניסן, קוראים כל יום חלק קרבן הנשיאים אבל בלי שום תפילה, רק הפסוקים.
4. נהגו לצבוע הבית מחדש
5. מברכים ברכת האילנות בחול המועד עיין בסוף ההגדה

קטניות ואורז

1. לא אוכלים אורז כמו רוב עדות אלג'ריה בגלל חשש תערובת אף שאינו חמוץ ומנהג אבותינו בידינו
2. לא אוכלים שום קטניות, והם ירקות יבשות, אבל לחים [טריים] מותר
3. לא חוששים לשמן חמוניה או קנולה
4. לא משתמשים בשום תבלינים חוץ ממלח ופלפל שחור והריסה [פלפל אדום חריף]
5. פולים ירוקים אינם קטניות אלא בגדר 'עצב'
6. לא שותים אלא יין, חמר מדינה, מיץ גפן, ולכל היותר מיצים טבעיים

סימני הסדר

קִדְשׁ, וְרַחֵץ, כְּרַפֵּס, יַחֵץ, מְגִיד
רְחֵצָה, מוֹצִיא מִצָּה, מָרוֹר, כּוֹרֵךְ, שְׁלַחַן
עוֹרֵךְ צִפּוֹן, בְּרֵךְ, הִלֵּל, גְּרֵצָה:

לא נהגנו לשיר את כל הסימנים ביחד כמו שנהגו בני בבל, אלא להכריז הסימן במקומו. מרם לקידוש מכריזים, "קדש".

קדש

בעל הבית אומר: זה השלחן אשר לפני ה' (הגדת רשב"ץ)

ואומר

יהי נועם יהוה אלהינו עלינו ומעשי ידינו כוננה ומעשי ידינו כוננהו. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגואלי.

1. בעל הבית מברך כל ברכות הסדר ומוציא ידי חובת בני ביתו שעונים "ברוך הוא וברוך שמו" ו"אמן" על כל ברכה וברכה. חוץ מברכת המזון שכולם מברכים ביחד.
2. נהגנו למלא כוס אליהו הנביא לפני הקידוש. וישתה היין בתוך הסעודה או בכוס הרביעי (אחרי שפוך חמתך).
3. א' מבני הבית ימוזג את כל הכוסות במיפת מים אחת, ואחר ימוזג לו.
4. כשמתחילים את הקידוש, כל א' מרים את כוסו מפני מעל השולחן או מול החוזה.

לא נהגנו לשיר שלום עליכם אם חל בשבת
שבת שלום שבת מקודש

יום הששי: ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום
השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו
אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו, כי בו שבת
מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

אם חל בימי חול מתחילים

**אלה מועדי יהוה מקראי קדש, אשר תקראו
אתם במועדם:**

סברי מרגן עונים לחיים.

**ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, בורא פרי
הגפן:**

**ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו
מכל עם. ורוממנו מכל לשון. וקדשנו במצותיו נתתן
לנו יהוה אלהינו באהבה (שבתות למנוחה ו) מועדים
לשמחה. חגים וזמנים לששון. את יום (השבת הנה ואת
יום) חג המצות הנה. את יום טוב מקרא קדש הנה.
זמן חרותנו. באהבה מקרא קדש. זכר ליציאת מצרים.
כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים. (שבתות ו)
מועדי קדשך (באהבה וברצון) בשמחה ובששון
הנחלתנו.**

ברוך אתה יהוה מקדש (השבת ו) ישראל והזמנים:

אם חל ליל פסח במוצאי שבת אומרים

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, בורא מאורי האש:

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש לחול. ובין אור לחושך. ובין ישראל לעמים. ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. בין קדשת שבת לקדשת יום טוב הבדלת. ואת יום השביעי מששת ימי המעשה הקדשה. והבדלת והקדשת את עמך ישראל בקדשתך. ברוך אתה יהוה, המבדיל בין קדש לקדש:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה:

ואז יושבים בהסבה ושותים רביעית לכתחילה. גם מעיקר הדין, טוב לשתות יין ולא מיין ענבים בכוס הא' והד'. אמנם מי ששתה לוג או רוב רביעית, יצא.

נותנים כוס יין לילדים מעל גיל 9 בכוס הראשון וכוס הרביעי. אמנם, לפי מזוג הילד, לפעמים טוב לתת רק בכוס הרביעי כדי שלא ירדם.

יש להזהר לשתות בהסיבה. ואם לא הסיב, כל עוד שאוכל או שותה, מסיב ואם סיים, חוזר מראש בהסיבה (שו"ע תע"ב ס"ה), ואם מצמצער או אישה או קטן, אינו חוזר (ברכ"י עיין שם).

ורחץ

נוטלים ידים בלי ברכה, עם הכלי, וחוזרים לשולחן בלי לדבר. האמנם, אין זו סיבה להוכיח בכוח וברגז מי שדיבר (דווקא הילדים) אלא בעל הבית יסביר בנחת לילדיו ולאורחיו, סיבת השתיקה.

כרפס

לוקחים חתיכת כרפס ביד ימין ששוקעים בחומץ, בשיעור פחות מכזית (20 גרם) מכוון לברכת המרור ומברך בעל הבית

מין הכרפס הוא דווקא הסלרי.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי
הָאֲדָמָה:
וְאוֹכְלִים בְּלֹא הַסִּיבָה.**

יחץ

לוקח המצה האמצעית בידו ואומר
**הַכֹּדֵא שֶׁק אֵלְלָא לְבַחַר עֲלָא אֲטַנְאֵשׁ אֲמָרִיק, וְכַרְגִּזוּ מְנוּ וְלֵאד
יִשְׂרָאֵל פְּלִיבִים**

ושובר המצה באמצעיתה ע"י ידו השניה בב' חלקים.
כך קרע ה' את הים ל"ב קרעים ויצאו ממנו בני ישראל ביבשה.

האבא יחביא חלק הקמץ ועל הילד למצוא אותו. הבעל הבית יחזיר החלק הגדול, בין שתי המצות השלמות.

מגיד

מצווה לספר ביציאת מצרים היא לקרוא ההגדה בניגון ולהסביר פשט ההגדה ומדרשיה, כי עיקר המצווה מהאב לילדו ולא למסובין. חשוב גם שהתינוקות יחזו ממש את יציאת מצרים ע"י המנהגים השונים, ולכן אין דרך הנכונה להישאר הרבה זמן בפירוש הניסים והנפלאות, כשהילדים תינוקות. וכל דבר בעיתו. המבוגרים יעסקו בלימוד ההגדה ועומקה אחרי שלחן עורך או תום ההלל עד שתחטפנה השינה.

לוקחים קערת הסדר ומרימים על ראשי המסובין באומרים ג' פעמים „אתמול“. כל אחד ואחד יכול לסבב על ראשי המסובין את הקערה, אלא ששוב שהאישה תימנע מלהרים. ואם היא רוצה, הרשות בידה ואין לעכבה.

מקור המנהג מוזמן הגאונים (תורה שלמה) שחלקם לא היו אומרים הא לחמא עניא אלא „אתמול“ ומתחילים מיד ב„מה נשתנה“. נהוג אצל יהודי קצומטיינה, טונגס ולוב, ובודדים מאלג'יר עצמה (ישמח משה ג')

יש להרים את הקערה עם כל מה שיש בתוכה ולא לחשוש לאוכל קדשים בחוץ.
(זה שלחן ג' בשם פסח מעובין)

הקערה תישאר מכוסה כל זמן הסיבובים. נהגנו שהנשים מרימים את הקערה ג' פעמים וכולם אומרים ביחד

אֶתְמֹל הָיִינוּ עֹבְדִים הַיּוֹם בְּנֵי חוֹרֵין
הַיּוֹם כָּאֵן, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאֶרֶץ אֵל
דְּיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוֹרֵין:

בעל הבית לכד מרים בידו הימנית החצי המצה (שער הכוונות) ואומר

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דכפין יתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח. הא שתא הכא. לשנה הבאה בארעא דישראל. הא שתא הכא עבדי. לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין: ומחזיר החצי מצה.

מוזגין כוס השני (שני, שניה) מסלקים הקערה מהשלחן ולא בסוף השלחן, וזה ממש עקירת השולחן והילד שואל את אביו

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות: שבכל הלילות אין אנחנו מטבלין אפלו פעם אחת, והלילה הזה שתי פעמים: שבכל הלילות אנחנו אוכלין חמץ או מצה, והלילה הזה פלו מצה: שבכל הלילות אנחנו אוכלין שאר ירקות, והלילה הזה מרור: שבכל הלילות אנחנו אוכלין ושותין בין יושבין ובין מסבין, והלילה הזה פלנו מסבין:

מחזירים הקערה לשולחן ומגלו ובעל הבית עונה לבנו

עבדים היינו לפרעה במצרים. ויוציאנו יהוה אלהינו משם, ביד חזקה ובזרוע גמייה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, עדין אנחנו ובנינו ובני בנינו, משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפלו פלנו חכמים, פלנו נבונים, פלנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח:

מבאן והילך, כל אחד ואחד קורא בתור שלו לפי סיבוב השולחן. אולם, אם הילדים קטנים, טוב שכולם ישירו ביחד.

מעשה ברבי אלעזר, ורבי יהושע, ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי עקיבא, ורבי מרפון, שהיו מסבין בבני ברק. והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם. רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית:

אמר רבי אלעזר בן עזריה. הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרכשה בן זומא, שנאמר, "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך". ימי חייך, הימים. כל ימי חייך, הלילות. וחכמים אומרים: ימי חייך, העולם הזה. כל ימי חייך, להביא לימות המשיח:

ברוך המקום, ברוך הוא. ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דברה תורה. אחד חכם. ואחד רשע. ואחד תם. ואחד שאינו יודע לשאול:

חכם מה הוא אומר, "מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם?" אף אתה אמור לו בהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן:

רשע מה הוא אומר, "מה העבודה הזאת לכם?" לכם ולא לו. ולפי שהוציא עצמו מן הכלל, כפר בעקר. אף אתה הקהה את שניו ואמור לו, בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. ואלו היה שם לא היה נגאל:

תם מה הוא אומר, מה זאת? ואמרת אליו, "בחוק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים":

ושאינו יודע לשאל, את פתח לו. שנאמר, "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי מצרים". יכול מראש חדש, תלמוד לומר ביום ההוא. אי ביום ההוא, יכול מקבוע יום, תלמוד לומר בעבור זה. בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מנחים לפניך:

מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. שנאמר, ויאמר יהושע אל כל העם, כה אמר יהוה אלהי ישראל, בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר, ואולך אותו בכל ארץ כנען, וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק. ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו, ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו, ויעקב ובניו ירדו מצרים:

ברוך שומר הבטחתו לישראל. ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ, לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים. שנאמר, ויאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו, דן אנכי, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול:

מכסים הקערה וכל אחד מרים כוסו מפח(או בגובת החזה) מהשלחן ואומרים

והיא שעמדה לאבותינו ולנו. שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם:

מחזירים הכוס על השלחן ומגלים הקערה

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו. שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל. שנאמר "ארמי

אבד אבי, וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט, ויהי שם לגוי גדול
עצום ורב.

וירד מצרימה אנום על פי הדבור ויגר שם מלמד שלא ירד
להשתקע אלא לגור שם שנאמר ויאמרו אל פרעה לגור בארץ
כאנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך, כי כבוד הרעב בארץ כנען.
ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן":

במתי מעט כמו שנאמר, בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה,
ועתה שמך יהוה אלהיך ככוכבי השמים לרב:

יהי שם לגוי גדול, מלמד שהיו ישראל מצינים שם לגוי. "גדול
ועצום" כמו שנאמר, ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד
מאד, ותמלא הארץ אתם:

ורב, כמו שנאמר, רבבה בצמח השדה נתתיך, ותרבי ותגדלי
ותבואי בעדי עדיים, שדים נכנו ושערך צמח, ואת ערם ועריה:
ואעבר עליך, ואראך מתבוססת בדמיך, ואמר לך בדמיך חיי,
ואמר לך בדמיך חיי:

טוב שכל א' יקרא בתור שלו

וירעו אתנו המצרים ויענונו. ויתנו עלינו עבדה קשה:

וירעו אתנו המצרים. כמו שנאמר: "הבה נתחכמה לו פן ירבה,
והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו, ונלחם בנו
ועלה מן הארץ":

וַיַּעֲזֹבוּנוּ כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר, "וַיִּשְׁמְעוּ עָלֵינוּ שְׂרֵי מַסִּים לְמַעַן עֲזוּבוּנוּ כְּסִבְלָתְכֶם, וַיִּבְּנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לַפְרָעָה אֵת פֶּתֶם וְאֵת רַעְמָסִס":

וַיִּהְיֶנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה. כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר, וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ:

וַנִּצְעַק אֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵת קִלְנוּ וַיֵּרָא אֵת עֲנִינּוּ וְאֵת עֲמָלְנוּ וְאֵת לְחֻצְנוּ:

וַנִּצְעַק אֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר, "וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּיבִים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיִּאָּנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה וַיִּזְעֻקוּ. וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֵל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבָדָה":

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵת קִלְנוּ. כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר, וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֵת נַאֲקָתְכֶם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֵת בְּרִיתוֹ, אֵת אֲבֹרָתְכֶם אֵת יִצְחָק וְאֵת יַעֲקֹב:

וַיֵּרָא אֵת עֲנִינּוּ זֶה פְרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֲרָץ, כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר, וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים:

וְאֵת עֲמָלְנוּ, אֵלֹו הַבְּנִיִּים, כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר, וַיִּצְוּ פְרָעָה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר, כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיָּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ, וְכָל הַבַּת תִּחְיֶינָה:

וְאֵת לְחֻצְנוּ, זֶה הַדְּחָק, כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר: וְגַם רֵאִיתִי אֵת הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:

וּחֹזְרִים לְקְרוֹא בִיחָד

וַיִּזְצִיאוּנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם, בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה וּבְמִצְרָא גָדֹל. וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתָּיִם:

יְיָ צִיָּאֲנִי יְהוָה מִמְצָרִים, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוֹדוֹ וּבְעֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֹּאת, וְהִפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי יְהוָה:

וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. וְהִפִּיתִי כָל בְּכוֹר, אֲנִי וְלֹא שָׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי וְלֹא שְׁלִיחַ. אֲנִי יְהוָה, אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר:

בְּיַד חֲזָקָה, זֶה הַדָּבָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, הִנֵּה יָד יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בְּסוּסִים בַּחֲמֹרִים בְּגַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן, דָּבָר כְּבֹד מְאֹד:

כל אחד ואחד מהמסובין נוטל ביד ימין את הזרוע ואומר "זו". הסיבה שמרימים כי הזרוע על שם ובורוע נטויה, כדעת הטור (ס' תע"ג) ומובא בבית יוסף. ואין כאן חשש לאוכל קדשים בחוץ, מיכּוּן שהזרוע אינו מזכיר הקרבן פסח אלא חרבו של הקב"ה. האחרון שמרים הזרוע קורא את כל הפסקא (עד „על ירושלים“) ואז מחזיר את הזרוע לקערה. וכן על זה הדרך כל דבר שמרים, האחרון מחזיקו ביד ימין עד שיסיים הפסקא.

וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה, זֶה הַחֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "וְחֶרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם": ואז מחזיר את הזרוע בקערה.

וּבְמִרְאָ גְדֹל, זֶה גְלוּי שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "אוּ הִנֵּסָה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי, בְּמִפְתַּת בְּאֵתַת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה, וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים. כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ":

כל אחד ואחד מהמסובין נומל ביד ימין את הביצה ואומר "הא" פירוש "הנה"
ובאתות זה המפה, כמו שנאמר, "ואת המפה הזה תקח
בידך, אשר תעשה בו את האתת":

ובמפתים זה הדם, כמו שנאמר: ונתתי מופתים בשמים
ובארץ:

בעל הבית יטבול וצבעו הזרת הימנית בכוסו וימיה כל פעם מחוץ לשלחן
דם, ואש, ותימרות עשן:

דבר אחר, ביד חזקה שתים. ובזרוע נטויה שתים.

ובמרא גדל שתים. ובאתות שתים. ובמופתים שתים:

מבינים קערה וכוס של מים. האישה או אחד מהמסובין מחזיק הכוס מים, בעוד שב"הב נומל את
כוסו, ועל כל מכה ומכה שופכים ביחד מן הכוס על זרת בעל הבית לתוך הקערה הריקה
וקוראים המכה. יש שעונים על כל מכה "גויים".

אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים
במצרים: ואלו הן:

דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר, שחין,
בד, ארבה, חשך, מפת בכורות:

ממשיכים לשפוך מן הכוסות לתוך הקערה (ולא על האצבע) גם לסימנים הבאים

רבי יהודה היה נותן בהם סימנים:

דצ"ך, עד"ש, באח"ב:

רבי יומי הגלילי אומר, מנין אתה אומר שלקו המצריים במצרים עשר מכות, ועל הים לקו חמשים מכות? במצרים מה הוא אומר, "ניאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלהים הוא". ועל הים מה הוא אומר, נירא ישראל את ה' הגדלה אשר עשה יהוה במצרים וייראו העם את יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה עבדו:

כמה לקו באצבע עשר מכות. אמר מעתה, במצרים לקו עשר מכות, ועל הים לקו חמשים מכות:

רבי אליעזר אומר, מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים היתה של ארבע מכות? שנאמר, "ישלח בם חרון אפו, עברה וזעם וצרה, משלחת מלאכי רעים". עברה אחת. וזעם שתיים. וצרה שלש. משלחת מלאכי רעים ארבע. אמר מעתה, במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתיים מכות:

רבי עקיבא אומר, מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים היתה של חמש מכות? שנאמר, "ישלח בם חרון אפו, עברה וזעם וצרה, משלחת מלאכי רעים". חרון אפו אחת. עברה שתיים. וזעם שלש. וצרה ארבע. משלחת מלאכי רעים חמש. אמר מעתה במצרים לקו חמשים מכות, ועל הים לקו מאתיים וחמשים מכות:

בְּמָה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לְמָקוֹם עָלֵינוּ:

- הִינּוּ: אֱלוֹ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים
- הִינּוּ: אֱלוֹ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, וְלֹא עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם
- הִינּוּ: אֱלוֹ עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְלֹא הִרְג בְּכוֹרֵיהֶם
- הִינּוּ: אֱלוֹ הִרְג בְּכוֹרֵיהֶם, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם
- הִינּוּ: אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם, וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם
- הִינּוּ: אֱלוֹ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחֶרֶבָה,
- הִינּוּ: אֱלוֹ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחֶרֶבָה, וְלֹא שָׁקַע צְרִינוּ בְּתוֹכוֹ,
- הִינּוּ: אֱלוֹ שָׁקַע צְרִינוּ בְּתוֹכוֹ, וְלֹא סָפַק צְרָבָנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה,
- הִינּוּ: אֱלוֹ סָפַק צְרָבָנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלֹא הָאֲכִילָנוּ אֶת הַמֶּן,
- הִינּוּ: אֱלוֹ הָאֲכִילָנוּ אֶת הַמֶּן, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשִּׁבְת,
- הִינּוּ: אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת הַשִּׁבְת, וְלֹא קָרַבָנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי,
- הִינּוּ: אֱלוֹ קָרַבָנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה,
- הִינּוּ: אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
- הִינּוּ: אֱלוֹ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

על אחת בְּמָה וּבְמָה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכוּפָלָת לְמָקוֹם עָלֵינוּ.
הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם. עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים. עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם. הִרְג בְּכוֹרֵיהֶם. נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם. קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם. הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחֶרֶבָה. שָׁקַע צְרִינוּ בְּתוֹכוֹ. סָפַק צְרָבָנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה. הָאֲכִילָנוּ אֶת הַמֶּן. נָתַן לָנוּ אֶת הַשִּׁבְת. קָרַבָנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי. נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה. הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַמִּבְחָרָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:

רֶבֶן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כֹּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים
אֵלּוּ בְּפֶסַח לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ. וְאֵלּוּ הֵן:

כולם אומרים ביחד, בין אנשים ובין נשים :

פֶּסַח. מִצָּה. וּמְרוֹר:

מגביהים הזרוע ואומרים פסח ואין זה נראה כאוכל קדשים בחוץ

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, עַל שׁוּם
מָה. עַל שׁוּם שֶׁפֶּסַח הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל פְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם
שֶׁנֶּאֱמַר, "וְנִאֲמַרְתֶּם זִכַּח־פֶּסַח הוּא לֵיהוָה אֲשֶׁר פֶּסַח עַל פְּתֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם, וְאֶת פְּתֵינוּ הִצִּיל, וַיִּקַּד הָעַם
וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ":

נוטל הבעל הבית את המצה השלמה [העליונה] ואומר "מצה זו" ומעביר למסובין,
האחרון קורא הפיסקא הבאה עם המצה בידו.

מִצָּה זו שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק
בְּצַקֶּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ, עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמַּלְכִּים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וַנֶּאֱלָם מִיַּד שֶׁנֶּאֱמַר, "וַיֵּאָפוּ אֶת הַבֶּצֶק
אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲנַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם,
וְלֹא יִכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם": אַחֲרֵי מַחֲזִיר אוֹתָהּ
לְמִקּוּמָה

נוטל הבעל הבית עלי מרור ואומר "מרור זה" ומעביר למסובין, האחרון קורא הפיסקא הבאה כשהוא מגביה את המרור בידו ובסוף הקריאה משליך את חתיכת המרור לארץ או בחוץ לדירה אם יש עירוב בשכונה.

וכן נהגו חכמי קוסטנצין (המנהג מובא ב-זה השלחן גג') וגם העידותי הרבנים עשושנה, ש. סירט (שעבר כמה סדרי פסח בקטנותו אצל רבו רבי סידי פרג' וראה הגאון לנהוג גם הוא בזה) ורב ראובן גג' ובנו של הרב יצחק זרביב ז"ל. סיבת המנהג הזה הוא להשליך הרע, המרירות והמוות (בילע המוות לנצח) ממנו, מרור גמט' מות.

מָרֹר זֶה שְׁאַנְחֵנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה ? עַל שׁוּם שְׁמֵרְרוּ הַמְצָרִים אֶת חַי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרִים. שְׁנֹאמַר, "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בַּחֹמֶר וּבַלְבָּנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֵה. אֶת כָּל עֲבֹדְתָם, אֲשֶׁר עֲבָדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ":

מגביהים הביצה ואומרים הא

בְּכָל דוֹר וָדוֹר חֵיב אָדָם לְרַאֲוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם. שְׁנֹאמַר, "וְהִנְדַּת לִבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם". שְׁלֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלֶכֶד גָּאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלֵּא אִפֹּ אֹתָנוּ גֵּאֵל - שְׁנֹאמַר "וְאוֹתָנוּ, הוֹצִיא מִשָּׁם, לְמַעַן הִבִּיא אֹתָנוּ, לְתַת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ"

כל אחד נוטל ומגביה (עד החוזה או מפה) את כוסו ואומרים ביחד את ההלל

לְפִיכֶךָ אָנוּ חֵיבִים לְהוֹדוֹת, לְהִלָּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדָּר, וּלְקַלֵּם. לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֹהִים. הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבֹדוֹת לְחַרּוֹת. וּמִשְׁעַבּוֹד לְגֵאֲלָה. וּמִיַּגְוֹן לְשִׁמְחָה. וּמֵאֲבָל לְיוֹם טוֹב. וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל. וְנֹאמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ.

הַלְלוּיָהּ. הַלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה. הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמְּזִרְחַ שְׁמֶשׁ עַד מְבֹאֵאוֹ. מִהַלָּל שֵׁם יְהוָה: רֶם עַל כָּל גּוֹיִם יְהוָה. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי בִיהוּהָ אֱלֹהֵינוּ. הַמְּגַבִּיהֵי לְשַׁבַּח: הַמְּשַׁפִּילֵי לְרַאֲוֹת. בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימֵי מַעְפָּר

דל. מאשפת ירים אביון: להושיבי עם נדיבים. עם נדיבי עמו:
מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה:

**בצאת ישראל ממצרים. בית יעקב מעם לעז: היתה יהודה
לקדשו. ישראל ממשלתיו: הים ראה וגם. הירדן יסב לאחור:
ההרים רקדו כאילים. גבעות כבני צאן: מה לך הים פי תגום.
הירדן תסב לאחור: ההרים תרקדו כאילים. גבעות כבני צאן:
מלפני אדון חולי ארץ. מלפני אלוה יעקב: ההפכי הצור וגם מים.
חלמיש למעיניו מים:**

הבעל הבית לבד קורא בקול רם ומברך, בעוד שכוסו בידו וכולם עונים אחריו

**ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם,
אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים.
והגיענו ללילה הזה, לאכול בו מצה ומרור.
כן, יהוה אלהינו ואלהי אבותינו הגיענו
למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו
לשלוש. שמחים בבנין עירך, וששים
בעבודתך. ונאכל שם מן הזבחים ומן
הפסחים, אשר יגיע דמם על קיר מזבחתך
לרצון. ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל
פדות נפשנו: ברוך אתה יהוה, גאל ישראל:**

וכולם שותים רביעית או לוג בהסיכה

רחצה – מוציא מצה

נהגו שכל אחד ואחד נוטל ידיו והראשון בעל הבית. אולם כשהילדים קטנים, נכון לעזור לאשתו וליטול ידיים אחרון, וכך ימנע מלעבור על הפסק או הסיוח דעת. אולם בסדר של פסח, טוב שבעל הבית יטול ראשון להראות לילדים שהוא דומה למלך עין מויתת הכום.

**כְּרוֹךְ אֶתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם:**

על כל אהודך בכל מעשי ידיך

כאמור פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון

בעל הבית אוחז הג' מצות בין שתי ידיו ומגביהן ואומר

**כְּרוֹךְ אֶתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמוֹצֵיא לֶחֶם
מִן הָאָרֶץ:**

מניח המצה השלישית (השלמה התחתית) ובעודו מנביה השלמה הראשונה והפרוסה ביחד
אומר

**כְּרוֹךְ אֶתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת
מִצָּה:**

ובוצע מהב' מצות כוית מכל אחת ואוכלן בהסיכה, ובעודו בהסיכה ואוכל, מחלק את הכויתים
לשאר המסובין. אין למכול במלח אלא רק בשאר סעודות פסח ולא בליל פסח, כי לחם עוני
הוא.

יש להזהר לאכול בהסיכה.

ואם לא הסיב, כל עוד שאוכל או שותה, מסיב ואם סיים, חוזר מראש בהסיכה (שו"ע תע"ב
ס"ה), ואם מצמער או אישה או קמן, אינו חוזר (ברכ"י עיין שם).

מרור

כל אחד לוקח עלה מרור (כזית 20 גר') ומובלו בחרוסת. אין צורך לנער המרור מהחרוסת. בעל הבית מברך ומוציא יד"ח את כל המכובין שעונים ברוך הוא וברוך שמו ו-אמן.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מְרוֹר:**

אוכל בלא הסיבה

כורך

לוקח כזית מצה ונהגו בחלק מהמצה השלמה השלישית (התחתונית) וגם כזית מרור (אבל לא מקפידים שיהיה ממש כזית מרור) וכורכים המרור בין שני חלקי המצה (אפשר להשלים עם מצה שמורה אחרת) ומובלים בחרוסת ואומרים ביחד

**זָכַר לְמִקְדָּשׁ, בְּהַלֵּל הַזֶּקֶן, שֶׁהָיָה כּוֹרֵךְ וְאוֹכֵל בְּבֵת אֲחֵת.
לְקַיֵּם מַה־שֶׁנֶּאֱמַר, עַל מִצְוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ:**

ואוכלים בהסיבה.

שולחן עורך

- א. נהגו במצה שרויה אף בסדר, וקל וחומר בשאר ימי חג הפסח. חוץ ממצה שמורה של ליל הסדר שאסור לשרות במים (למוציא מצה – כורך – וצפון).
- ב. מברכים מזוגות על המפריאם כדעת החיד"א וברכת מעין שלוש בסוף.
- ג. מנהג אבותינו לאסור אורז וקמניות חוץ מאפונים ופולים מריים (ארץ החיים בשם הבית דוד בשם השו"ע יו"ד, שהפול אינו קמנית אלא עשב). גם לא אוכלים חומס, מחינה תירס ובוטנים.
- ד. אנחנו לא אוכלים צלי בליל הסדר (לא עוף ולא בשר) אלא דג קרפיון ממוגן.
- ה. אוכלים את הזרוע והביצה למחרת בסעודת שחרית.
- ו. לא אוכלים פירות או עוגיות בסוף הסעודה לשם שניי (מה נשתנה).
- ז. נמנעים מלשתות יין בתוך הסעודה ומי שרוצה הרשות בידו אלא שיהיה ולא ישתכר. אמנם, בהתחלת הסעודה, שותים חמר מדינה (בעין ערק) וגם סלמים.

צפון

אחרי הסעודה, כל אחד לוקח כזית מצה וחלק מהאפיקומן שהולך הסתיר תחת המפה כל אחד אומר אחרי הבעל הבית

זָכַר לְקַרְבֵּן פֶּסַח הַנֶּאֱכָל עַל הַשֶּׁבַע:

ואוכל בהסיכה ובתאבון.

מזוגין כוס שלישי.

ברך

בעל הבית מזמין המסובין למים אחרונים באומר
הב לן נברך

המסובין עונים
נברך וקמים למים אחרונים

אֲבָרְכָה אֶת יְהוָה בְּכֹל עֵת. תָּמִיד תִּהְלְתוּ בִּפְּי:
סוֹף דְּבַר הַכֹּל גִּשְׁמַע. אֶת הָאֱלֹהִים יֵרָא וְאֵת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם:
תִּהְלֹת יְהוָה וְדַבֵּר פִּי. וַיְבָרֶךְ כָּל בֶּשֶׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וַאֲנַחְנוּ נְבָרֶךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:
וְדַבֵּר אֵלַי, זֶה הַשְּׁלֶחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

כל אחד נוטל בידו הכוס ומגביהו טפה, ולכל הפחות המברך (מצווה בלילה הזה שבעל הבית
זימן) ואם הם לפחות שלושה אומר
ברשות מורי ורבותי, וברשותכם,
נברך (אלהינו) ששאלנו משלך
ברוך (אלהינו) ששאלנו ובטובו (הגדול) חיינו:
- ברוך (אלהינו) ששאלנו ובטובו (הגדול) חיינו:

ברוך הוא וברוך שמו וברוך זכרו לעולמי עד

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם (הזנוג ולא ממועשינו המפרנסנו ולא מצדקותינו
המעדיף טובו עלינו - יש שנהנו למנוע מלאמר את המשפח הזה, כי אתה ה' הוא מקור לבנים כדוד כמו אף גנף קצף. עין הגדת רעה
וישועה ליורגנו) **האל הן אותנו ואת העולם כלו בטובו כחן בחסד
בריוח וברחמים רבים. הוא נתן לחם לכל בשר. פי לעולם חסדו
ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון תמיד לעולם
ועד. (בעבור שמו הגדול) כי הוא אל זן ומפרנס לכל ושלחנו ערוך
לכל והתקין מחיה ומזון לכל בריותיו אשר ברא ברחמיו וברוב
חסדיו כאמור. פותח את ידך. ומשביע לכל חי רצון:
ברוך אתה יהוה, הן את הפל:**

נודה לך יהוה אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה חיים ומזון. על שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים. ועל בריתך שחתמת בבשרנו. ועל תורתך שלמדתנו. ועל חקי רצונך שהודעתנו. ועל חיים חן וחסד שהונתנו ועל אכילת המזון שאתה זן ומפרנס אותנו:

ועל הכל יהוה אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים את שמך באמור ואכלת ושבעת. וברכת (למזוג הכוס במים ע"פ האר"י ז"ל, במילה 'את') את יהוה אלהיך על הארץ (למזוג הכוס במים ע"פ השו"ע, במילה הטובה) הטובה אשר נתן לך: ברוך אתה יהוה, על הארץ ועל המזון:

רחם יהוה אלהינו עלינו ועל ישראל עמך. ועל ירושלים עירך. ועל הר ציון משכן כבודך. ועל היכלך. ועל מעונך. ועל דבירך. ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. אבינו רענו זוננו. פרנסנו. כלכלנו. הרויחנו הרנח לנו מהרה מכל צרותינו. ונא אל תצריכנו יהוה אלהינו לידי מתנות פשר ודם. ולא לידי הלואתם. שמתנתם מעוטה וחרפתם מרובה אלא לידך המלאה והרחבה. העשירה והפתוחה. יהי רצון שלא נבוש בעולם הזה. ולא נבלם לעולם הבא. ומלכות בית דוד משיחך תחזירנה למקומה במהרה בימינו:

בשבת אומרים:

רצה והחליצנו יהוה אלהינו במצותך ובמצנת יום השביעי. השבת הגדול והקדוש הזה. כי יום גדול וקדוש הוא מלפניך. נשבות בו ונגות בו באהבה במצנת חקי רצונך. ואל תהי צרה ונגון ביום מנוחתנו. ותראנו בנחמת ציון במהרה בימינו כי אתה בעל הנחמות:

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר וזכרוננו וזכרון אבותינו. וזכרון ירושלים עירך. וזכרון משיח בן דוד עבדך. וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה למוצה. לחן לחסד ולרחמים ביום חג המצות הזה, ביום טוב אומר - טוב) מקרא קדש הזה:

לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ. זְכַרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפְקַדְנוּ בּוֹ לְבִרְכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בְּדַבַּר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים. חַיִּים וְחַנּוּן וְחַמּוּל וְרַחֵם עָלֵינוּ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:

וּתְבַנֶּה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקּוֹדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, בּוֹנֵה בְּרַחֲמָיו בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם. - אָמֵן

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. לְעַד הָאֵל אָבִינוּ מְלַכְנוּ אֲדִירֵנוּ. בּוֹרְאֵנוּ. גּוֹאֲלֵנוּ. קְדוֹשֵׁנוּ. קְדוֹשׁ יַעֲקֹב. רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל. הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל. שֶׁבְכָל יוֹם וַיּוֹם הוּא הַמְּטִיב לָנוּ. הוּא מְטִיב לָנוּ. הוּא יִמְטִיב לָנוּ. הוּא גִמְלָנוּ. הוּא גּוֹמְלָנוּ. הוּא יְגַמְלָנוּ לְעַד חַן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרִיחוּחַ וְהַצְלָה וְכָל טוֹב וּמְבַל טוֹב לְעוֹלָם אֵל יַחֲפָרְנוּ:

- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח עַל כְּבוֹדוֹ: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח בְּשֵׁמִים וּבְאֲרָץ: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח בְּנוֹ לְדוֹר דּוֹרִים: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא קָרַן לְעַמּוֹ יְרִים: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִתְפָּאֵר בְּנוֹ לְנִצְחַת נִצְחִים: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִפְרֹגְסֵנוּ בְּכַבּוֹד וְלֹא בְבוֹזֵי בְהִתֵּר וְלֹא בְאִסּוּר בְּנִחַת וְלֹא בְצַעַר בְּרִיוּחַ וְלֹא בְצַמְצוּם: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִתֵּן שְׁלוֹם בְּיָמֵינוּ: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח בְּרַכָּה רְנוּחָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֵינוּ: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁבּוֹר עוֹלָם גְּלוּת מַהֲרָה מֵעַל צְוֹאֲרֵנוּ: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יוֹלִיכֵנוּ מַהֲרָה קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ: אָמֵן-
- הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִרְפָּאֵנוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה רְפוּאָת הַנְּפֶשׁ וְרְפוּאָת הַגּוּף וְרְפוּאָת הַנְּשָׁמָה: אָמֵן-

הרחמן הוא יפתח לנו את ידו הרחבה: -אמן:

הרחמן הוא יברך כל אחד ואחד ממנו בשמו הגדול כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מפל כל. בן יברך אותנו יחד ברכה שלמה. וכן יהי רצון ונאמר - אמן:

הרחמן הוא יפרוש עלינו ספת שלומו: -אמן:

הרחמן הוא יטע תורתו ואהבתו בלבנו ותהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא. ויהיו כל מעשינו לשם שמים: -אמן:

הרחמן הוא ימלא משאלות לבנו לטובה: -אמן:

הרחמן הוא ינחילנו עולם שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים: -אמן:

הרחמן הוא יגיענו למועדים ולרגלים אחרים, הבאים לקראתנו

לשלום: -אמן:

הרחמן הוא ינחילנו ליום שכלו טוב: -אמן:

הרחמן הוא יברך את השלחן הזה שאכלנו עליו ויסדר בו כל מענו עולם ויהיה בשלחנו של אברהם אבינו כל רעב ממנו יאכל וכל צמא ממנו ישתה. ואל יחסר ממנו כל טוב לעד ולעולמי עולמים אמן:

הרחמן הוא יברך בעל הבית הזה ובעל הסעודה הזאת. הוא וקניו ואשתו וכל אשר לו. בבנים שיחיו. ובנכסים שירבו. ברח יתנה חילו ופעל ידיו תרצה. ויהיו נכסיו ונכסיו מצלחים וקרובים לעיר. ואל יודקק לפניו ולא לפניו שום דבר תמא והרהור עון. שש ושמת כל הנמים בעשר וכבוד מעתה ועד עולם. לא יבוש בעולם הזה ולא יבלם לעולם הבא. אמן בן יהי רצון:

הרחמן הוא יחיינו ויזכנו ויקרבנו לימות המשיח ולבנין בית המקדש ולחיי העולם הבא.

מגדול ישועות מלפניו. ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם: בפירים רשו ורעבו. ודרשי יהוה לא יחסרו כל טוב: נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב. וזרעו מבקש לחם: כל היום חוגג ומלוח. וזרעו לברכה: מה שאכלנו יהיה לשבעה. ומה ששתינו יהיה לרפואה. ומה שהותרנו יהיה לברכה בדכתיב ניתן לפניהם

וַיֵּאָכְלוּ וַיִּזְתְּרוּ בְּדַבַּר יְהוָה: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה. עוֹשֶׂה שָׁמַיִם
וָאָרֶץ: בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה. וְהָיָה יְהוָה מִבְּטַחוֹ: יְהוָה עֹז
לְעַמּוֹ יִתֵּן. יְהוָה יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם: כִּי הִשְׁפִּיעַ גֶּפֶשׁ שְׂקָקָה
וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מְלֵא מוֹט: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי מוֹט כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: עוֹשֶׂה
שָׁלוֹם בְּמִרְמִיּוֹ הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

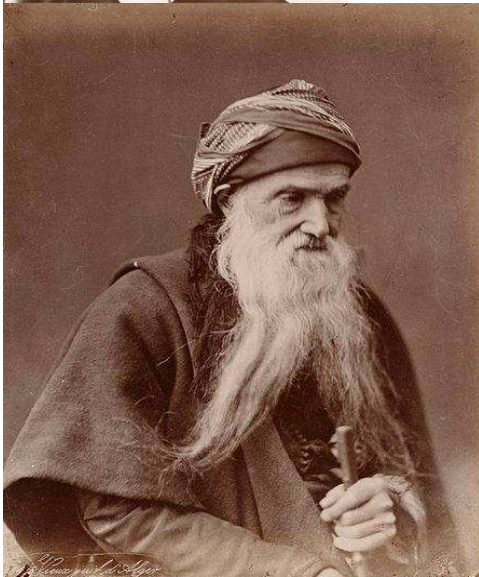
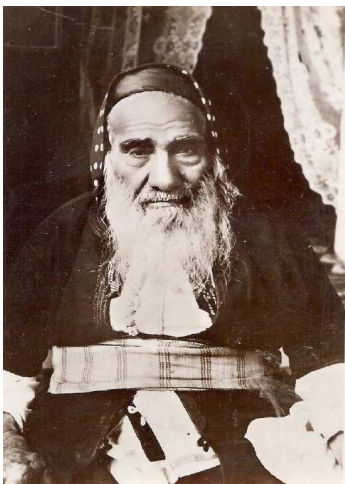
כּוּם יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא. וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא:

סְבָרֵי מְרַנֵּן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן:

וּשׁוֹתִים בְּהַסִּיבָה

מוֹזֵגִין כּוּם רְבִיעִי

הלל

פותחים דלת הבית ואומרים

**שִׁפְךָ חֶמְתְּךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ, וְעַל מַמְלְכוֹת אֲשֶׁר
בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ. כִּי אֶכֶל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נְוֵהוּ הַשָּׁמוּ:**

**לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ. כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד. עַל חֶסֶדְךָ עַל אֲמַתְךָ:
לְמַה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם. אִיִּה נָא אֱלֹהֵיהֶם: וְאֵלֵהֵינוּ בְּשָׁמַיִם. כֹּל אֲשֶׁר
חָפֵץ עָשָׂה: עֲצֻבֵיהֶם כָּסַף וְזָהָב. מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא
יִדְבְּרוּ. עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנוֹיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ. אֶף לָהֶם וְלֹא
יִרְיֹחוּ: יָדֵיהֶם וְלֹא יִמְיֹשׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ. לֹא יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם:
כְּמוֹתֵם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם. כֹּל אֲשֶׁר בְּטַח בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בִּיהוָה.
עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא: בֵּית אֱהֲרֹן בְּטַחוּ בִיהוָה. עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא: יִרְאִי
יְהוָה בְּטַחוּ בִיהוָה. עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא:**

**יְהוָה זָכְרָנוּ יְבָרֵךְ. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אֱהֲרֹן: יְבָרֵךְ
יִרְאִי יְהוָה. הַקְּטָנִים עִם הַגְּדֹלִים: יִסַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם. עֲלֵיכֶם וְעַל
בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה. עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם
לִיהוָה. וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: לֹא הַמָּתִים יִהְלְלוּ יְהוָה. וְלֹא כָּל יִרְדֵי
דוֹמָה: וְאֲנַחְנוּ נִבְרָךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהוּ:**

**אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה. אֶת קוֹלֵי תַחֲנוּנָי: כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי. וּבִימֵי
אֶקְרָא: אֶפְפוּנֵי חֲבָלֵי מוֹת וּמִצְרֵי שְׂאוּל מִצְאוּנֵי. צָרָה וַיִּגּוֹן אֲמָצָא:
וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא. אֲנִי יְהוָה מְלִטָּה נַפְשִׁי: חַנוּן יְהוָה וְצַדִּיק.
וְאֵלֵהֵינוּ מִרְחָם: שְׁמַר פְּתָאִים יְהוָה. דְּלוֹתֵי וְלֵי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבֵי נַפְשִׁי
לְמִנוּחֵיכִי. כִּי יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמּוֹת. אֶת עֵינַי מִן
דְּמָעָה. אֶת רַגְלֵי מִדְּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה. בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים:**

הַאֲמַנְתִּי בִּי אֲדַבֵּר. אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּז. כָּל הָאָדָם
כּוֹזֵב:

מִה אָשִׁיב לַיהוָה. כָּל תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: כּוֹס יִשׁוּעוֹת אִשָּׁא. וּבִשְׁם
יְהוָה אֶקְרָא: נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה נָא לְכֹל עַמּוֹ: יִקָּר בְּעֵינַי
יְהוָה. הַמּוֹתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּה יְהוָה בִּי אֲנִי עֲבָדְךָ. אֲנִי עֲבָדְךָ בֶּן
אֲמָתְךָ. פִּתְחָתָ לְמוֹסְרָי: לֵךְ אֹפֶחַ זָבַח תּוֹרָה. וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא:
נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה נָא לְכֹל עַמּוֹ: בַּחֲצֵרוֹת בַּיִת יְהוָה תִּתְּכֵבֵי
יְרוּשָׁלַיִם הַלְלוּיָהּ:

הִלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם. שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאֲמִיּוֹת: בִּי נִבְרַע עֲלֵינוּ חֲסֵדוֹ
וְאֲמַת יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ: הוֹדוּ לַיהוָה בִּי טוֹב. בִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִשְׂרָאֵל. בִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ: יֹאמְרוּ נָא בַיִת אֱהֲרֹן. בִּי לְעוֹלָם
חֲסֵדוֹ: יֹאמְרוּ נָא יְרֵאֵי יְהוָה. בִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

מִן הַמִּצַּר קִרְאתִי יְהוָה. עֲנֵנִי בַמֶּרְחֵב יְהוָה: יְהוָה לִי לֹא אֵירָא. מִה יַעֲשֶׂה
לִי אָדָם: יְהוָה לִי בְעֹזְרֵי. וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה.
מִבִּפְתַּח בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה. מִבִּפְתַּח בְּנִדְיָבִים: כָּל גּוֹיִם
סִבְבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילֵם: סִבְבוּנִי גַם סִבְבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה בִּי
אֲמִילֵם: סִבְבוּנִי כִדְבָרִים דַּעְכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים. בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילֵם:
דַּחַח דַּחֲתַנִּי לְגַפְלֵ. וַיְהוָה עֲזָרְנִי: עֲזֵי וּזְמַרְתָּ יְהוָה. וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה:
קוֹל רִנָּה וַיִּשְׁוַעַה בְּאֶהְלֵי צִדִּיקִים. יְמִין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: יְמִין יְהוָה
רוֹמְמָה. יְמִין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: לֹא אֲמוֹת בִּי אַחֲזִיה. וְאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה:

יִפְר יִסְרְנֵי יְהוָה. וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנֵנִי: פִּתְחוּ לִי שַׁעְרֵי צֶדֶק. אֲבֹא בְּכֶם אֹרְחָה
יְהוָה: זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה. צִדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: אֹרְךָ בִּי עֲנִיתַנִּי. וַתְּהִי לִי
לִישׁוּעָה: אֹרְךָ בִּי עֲנִיתַנִּי. וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה: אֲכֹן מֵאִסוּ הַבּוֹנִים.
הִיתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה: אֲכֹן מֵאִסוּ הַבּוֹנִים. הִיתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה: מֵאֵת
יְהוָה הִיתָה זֹאת. הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: מֵאֵת יְהוָה הִיתָה זֹאת. הִיא
נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: זֶה הַיּוֹם עֲשֶׂה יְהוָה. נְגִילָה וְנִשְׁמְחָה בּוֹ:
זֶה הַיּוֹם עֲשֶׂה יְהוָה. נְגִילָה וְנִשְׁמְחָה בּוֹ:

אָנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא. אָנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא.
אָנָא יְהוָה הַצְלִיחָה נָא. אָנָא יְהוָה הַצְלִיחָה נָא.

בְּרוּךְ הַבּא בְּשֵׁם יְהוָה. בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: אֵל יְהוָה וַיָּאָר לָנוּ.
אִסְרוּ חַג בַּעֲבַתִּים. עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אֵלֵי אִתָּהּ וְאוֹדְךָ. אֱלֹהֵי
אֲרוֹמְךָ:

הוֹדוּ לַיהוָה בִּי טוֹב. בִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
הוֹדוּ לַיהוָה בִּי טוֹב. בִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

בָּל"ח:	הוֹדוּ לַאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים.
בָּל"ח:	הוֹדוּ לְאֲדוֹנֵי הָאֲדָנִים.
בָּל"ח:	לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת לְבָדוּ.
בָּל"ח:	לַעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם בְּתַבּוּנָה.
בָּל"ח:	לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם.
בָּל"ח:	לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדוּלִים.
בָּל"ח:	אֵת הַשָּׁמֶשׁ לְמַמְשַׁלֵּת בַּיּוֹם.
בָּל"ח:	אֵת הַיָּרֵחַ וְכוכְבֵּים לְמַמְשַׁלוֹת בַּלַּיְלָה.
בָּל"ח:	לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּכַבּוּרֵיהֶם.
בָּל"ח:	וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם.
בָּל"ח:	בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹ גְּמוּיָה.
בָּל"ח:	לְגַזֵּר יָם סוּף לַגְּזָרִים.
בָּל"ח:	וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ.
בָּל"ח:	וַנַּעַר פְּרַעֲהַ וַחֲלִילוּ בָּיָם סוּף.
בָּל"ח:	לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בְּמִדְבָּר.
בָּל"ח:	לְמַכָּה מַלְכִים גְּדוּלִים.
בָּל"ח:	וַיַּהֲרֹג מַלְכִים אֲדִירִים.
בָּל"ח:	לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי.
בָּל"ח:	וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן.
בָּל"ח:	וַנִּתֵּן אֶרְצָם לְנַחֲלָה.
בָּל"ח:	נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ.
בָּל"ח:	שֶׁבַשְׁפָּלָנוּ זָכַר לָנוּ.
בָּל"ח:	וַיִּפְרָקֵנוּ מִצְרֵינוּ.

נתן לחם לכל בשר.
הודו לאל השמים.

בל"ח:
בל"ח:

נשמת כל חי תברך את שמך יהנה אלהינו ורוח כל בשר תפאר ותרום וזכרך מלכנו תמיד. מן העולם ועד העולם אתה אל ומבלעדיך אין לנו (מלך) גואל ומושיע. פודה ומציל. ועונה ומרחם. בכל עת צרה וצוקה. אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה:

אלהי הראשונים והאחרונים. אלוה כל בריות. אדון כל תולדות. המהלל בכל התשבחות. המנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים. ניהנה ער לא יגום ולא יישן. המעורר ישנים והמקיץ נרדמים. מחיה מתים. ורופא חולים. פוקח עורים. וזוקף כפופים. המשיח אלמים. והמפענח געלמים. ולך לבדך אנחנו מודים:

ואלו פיננו מלא שירה כים. ולשוננו רנה בהמון גליו. ושפתותינו שבח במרחבי רקיע. ועינינו מאירות בשמש וכירח. וידינו פרושות בגשרי שמים. ורגלינו קלות באילות. אין אנו מספיקין להודות לך יהנה אלהינו. ולברך את שמך מלכנו. על אחת מאלהי אלפי אלפים ורוב רפי רכבות פעמים הפזרות נסים ונפלאות שעשית עמנו ועם אבותינו. מלפנים ממצרים גאלתנו יהנה אלהינו. מבית עבדים פדיתנו. ברעב זנתנו. ובשבע כלכלתנו. מחרב הצלתנו. מדבר מלמתנו. ומחלאים רעים ורבים דליתנו. עד הגה עזרונו רחמך ולא עזבונו חסדיך. על בן אכרים שפלגת בנו. ורוח ונשמה שנפחת באפינו. ולשון אשר שמת בפינו. הן הם. יודו ויברכו. וישבחו. ויפארו וישירו את שמך מלכנו תמיד. כי כל פה לך יודה. וכל לשון לך תשבח. וכל עין לך תצפה. וכל ברך לך תברע. וכל קומה לפניך תשתחוה. והלכבות יראוך וכל קרב וכליות יזמרו לשמך. בדבר שנאמר כל עצמתי תאמרנה יהנה מי כמוד:

מציל עני מחזק ממנו. ועני ואביון מגולו: שועת עניים אתה תשמע. צעקת הדל תאזין תקשיב ותושיע. וכתוב רננו צדיקים ביהוה. לישראלים נאנה תהלה:

בְּפִי יִשְׂרָאֵל תִּתְרוֹמֵם:
וּבְשִׁפְתַי צִדִּיקִים תִּתְפָּרֵךְ:
וּבְלִשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדֵּשׁ:
וּבִקְרֹב קְדוּשִׁים תִּתְהַלֵּל:

בְּמִקְהָלוֹת רַבּוֹת עִמָּךְ בַּיִת יִשְׂרָאֵל. שָׁבֵן חוֹבֵת כָּל הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת. לְהַלֵּל. לְשַׁבַּח. לְפָאֵר. לְרוֹמֵם. לְהַדְרָה.
וּלְנַצַּח. עַל כָּל דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן יִשִׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:

וּבְכֵן. יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לְעַד מְלַכְנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ בְּשִׁמִּים
וּבְאָרֶץ כִּי לָךְ נָאָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. (א) שִׁיר (ב)
וּשְׁבַחָה. (ג) הַלֵּל (ד) וְזִמְרָה. (ה) עוֹ. (ו) וּמְשַׁלָּה. (ז) נִצַּח. (ח) גְּדוּלָה. (ט)
גְּבוּרָה. (י) תְּהִלָּה. (יא) וְתַפְאֵרַת. (יב) קְדֻשָּׁה. (יג) וּמְלָכוֹת. בְּרַכּוֹת וְהוֹרָאוֹת
לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ. וּמְעוֹלָם וָעֶד עוֹלָם אֶתָּה אֵל.

יְהַלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְחֲסִידֶיךָ וְצִדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנְךָ
וְעִמָּךְ בַּיִת יִשְׂרָאֵל כְּלָם בְּרָנָה יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׁבְּחוּ וַיִּפְאְרוּ אֶת שֵׁם
כְּבוֹדְךָ. כִּי לָךְ טוֹב לְהוֹדוֹת. וּלְשִׁמְךָ נְעִים לְזַמֵּר. וּמְעוֹלָם וָעֶד עוֹלָם
אֶתָּה אֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מֶלֶךְ מְהֻלָּל בְּתַשְׁבְּחוֹת. אָמֵן:

וְשׁוֹתִים בְּהַסִּיבָה

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, על הגפן ועל פרי הגפן ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה. רחם יהוה אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל הר ציון משכן כבודך. ועל מזבחך. ועל היכלך. ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. והעלנו לתוכה. ושמחנו בבנינה ונברכך עליה בקדשה ובטהרה:

ורצה והחליצנו ביום השבת

ושמחנו ביום חג המצות הזה. ביום טוב מקרא קדש הזה: כי אתה טוב ומטיב לכל ונודה לך יהוה אלהינו על הארץ ועל פרי

גפנה:

ברוך אתה יהוה, על הארץ ועל פרי גפנה:

מותר לשתות מים או קפה אחרי נרצה.

נרצה

לשנה הבאה בירושלים הבנויה

חד גדיא. חד גדיא. דזבין אבא בתרי זוזי.

חד גדיא. חד גדיא:

נאמא שונרא. ואכלה לגדיא. דזבין אבא בתרי זוזי. חד גדיא. חד גדיא:

נאמא כלבא. ונשך לשונרא. דאכל לגדיא. דזבין אבא בתרי זוזי. חד גדיא. חד גדיא:

נאמא חומרא. והכה לכלבא. דנשך לשונרא. דאכל לגדיא. דזבין אבא בתרי זוזי. חד גדיא. חד גדיא:

נאמא גורא. ושרף לחומרא. דהכה לכלבא. דנשך לשונרא. דאכל לגדיא. דזבין אבא בתרי זוזי. חד גדיא. חד גדיא:

נאמא מיא. וכבה לגורא. דשרף לחומרא. דהכה לכלבא. דנשך לשונרא. דאכל לגדיא. דזבין אבא בתרי זוזי. חד גדיא. חד גדיא:

נאמא תורא. ושתה למיא. דכבה לגורא. דשרף לחומרא. דהכה לכלבא. דנשך לשונרא. דאכל לגדיא. דזבין אבא בתרי זוזי. חד גדיא. חד גדיא:

נאמא השוחט. ושחט לתורא. דשתה למיא. דכבה לגורא. דשרף לחומרא. דהכה לכלבא. דנשך לשונרא. דאכל לגדיא. דזבין אבא בתרי זוזי. חד גדיא. חד גדיא:

נאמא מלאך המות. ושחט לשוחט. דשחט לתורא. דשתה למיא. דכבה לגורא. דשרף לחומרא. דהכה לכלבא. דנשך לשונרא. דאכל לגדיא. דזבין אבא בתרי זוזי. חד גדיא. חד גדיא:

נאמא הקדוש ברוך הוא. ושחט למלאך המות. דשחט לשוחט. דשחט לתורא. דשתה למיא. דכבה לגורא. דשרף לחומרא. דהכה לכלבא. דנשך לשונרא. דאכל לגדיא. דזבין אבא בתרי זוזי. חד גדיא. חד גדיא:

שיר השירים

קריאת מגילת שיר השירים למנהג השל"ה הקדוש זיע"א

הנצנים נראו בארץ עת הנזיר הגיע. וקול התור נשמע בארצנו:

פרק א:

שיר השירים אשר לשלמה: ישקני מנשקות פיהו כי טובים דרך מין: לריח שמניך טובים שמן תורק שמך. על בן עלמות אהבוך: מושבני אחרוך נרצתה. הביאני המלך חדריו ונגילה ונשמחה בך נזכרה דרך מין מלשרים אהבוך: שחורכה אני ונאנה בנות ירושלים. פאהלי קדר ביריעות שלמה: אל תראני שאני שחרחכת ששפתני השמש. בני אמי נחרו כי שמני נמרה את הכרמים פרמי שלי לא נמרת: הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצחקים. שלמה אהיה פעמיה על עדתי הכרוב: אם לא תדעי לך תנפה בנשים. צאי לך בעקבי הציא ורעי את גדימתך על משכנות הרעים: לססתי ברכבי פרעה דמיתוך כעתי: נאוה להנך בתורים צנאתך בחרוזים: תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף: עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו: צרור המר דודי לי בין שבי גלין: אשבל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי: הגך נפה כעתי הגך נפה עינוך וינים: הגך נפה דודי אף נעים אף ערשנו כעננה: קרות פתינו ארוים כהימינו ברותים:

פרק ב:

אני כבצלת השרון שושנת העמקים: כשושנה בין החוחים בן כעתי בין הכנות: כתפוח בעצי היער בן דודי בין הכנים. בצלו חמדתי ונשבת ופריו מתוק לחפי: הביאני אל בית מין ודגלו עלי אהבה: סמכוני באשיות כרדוני בתפוחים. כי חולת אהבה אני: שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני: השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או פאלות השדה. אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתפצין: קול דודי הגה זה בא. מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות: דומה דודי לצבי או לעפר האלים. הגה זה עומד אחר בתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים: ענה דודי ואמר לי. קומי לך כעתי יפתי ולכי לך: כי הגה הסתו עבר. הנשם חלף הלך לו: הנצנים נראו בארץ עת הנזיר הגיע. וקול התור נשמע בארצנו: התאנה הנטה פניה והנפנים סמך נתנו ריח. קומי לך כעתי יפתי ולכי לך: יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראוני את מראוך השמיעני את קולך. כי קולך ערב ומראוך נאנה: אחוז לנו שעלים שעלים קמנים מחבלים כרמים. וכרמינו סמך: דודי לי ואני לו הרעה בשושנים: עד שיפוח היום ונסו המללים. סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האלים על הכי בתר:

פרק ג:

על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי. בקשתי ולא מצאתיו: אקומה נא ואסובכה בעיר בשוקים ובהכות אבקשה את שאהבה נפשי. בקשתי ולא מצאתיו: מצאוני השמרים הסככים בעיר. את שאהבה נפשי ראתם: כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי. אחזתי ולא ארפני עד שהביאתני אל בית אמי ואל חדר הורתי: השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות

או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: כי זאת עלה מן המדבר פתימות עשן. מקפדת מר ולבונה מפל אבקת רובל: הנה מפתו שלשלמה ששים גברים סביב לה. מגברי ישראל: פלם אהו חרב מלמדי מלחמה. איש חרבו על ורכו מפחד בלילות: אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון: עמודיו עשה כסף רפירתו זהב מרכבו ארמון. תוכו רצוף אהבה מנגות ירושלים: צאנה וראינה גנות ציון במלך שלמה. בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו:

פרק ד:

הנך יפה בעתי הנך יפה עינך ימים מפעד לצמתך. שענתך בעדר העים לשלשו מהר גלעד: שניך בעדר הקצובות שעלו מן הכרציה. שפלם מתאימות ושפלה אין פהם: פחוט השני שפתותיך ומדברך נאנה. כפלה הרמון נפתך מפעד לצמתך: כמגבל דוד צנאך בנוי לתלפיות. אלה הפגן תלוי עליו כל שלמי הגבורים: שני שדיך בשני עפרים תאומי צבחה. הרעים בשושנים: עד שפוחים היום נכסו הצללים אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה: בלך יפה רענתי ומום אין כך: אתי מלכנון בלה אתי מלכנון תבואי תשורי מראש אמנה מראש שניר וחרמון מקענות אריות מהררי גמרים: לבבתני אחתי כלה לבבתני באחת מעינך באחד ענק מצורגוד: מה יפו דרך אחתי כלה מה חבו דרך מינו וריח שמעך מפל בשמים: נפת תפנה שפתותיך בלה דבש וכלב תחת לשונך וריח שלמתך פריח לבנון: גן נעול אחתי כלה גל נעול מעץ חתום: שלחך פרחם רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נדרים: גרד וכרפם קנה וקמחן עם כל עצי לבונה מר נאהלות עם פל ראשי בשמים: מעץ גנים באר מים חיים ונגלים מן לבנון: עורי צפון ובואי תימן הפיתי גני זלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו:

פרק ה:

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמו אכלתי נערי עם דבשי שתיתי יוני עם חלבי. אכלו העים שתו ושכרו דודים: אני ישנה ולבי ער. קול דודי דופק פתחי לי אחתי רענתי יונתי תפתי שראשי נמלא מל קצתי רסיסי לילה: פשמתני את בתנתי איכה אלבשנה. כחצתי את הגלי איכה אמנפם: דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו: קמתי אני לפתח לדודי. ונדי נמפו מור ואצבעתי מור עבר על פפות הפנעול: פתחתי אני לדודי דודי חמק עבר. נפשי נצאה כדברו כפשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני: מצאני השמרים הסבכים בעיר הביני פצעוני. נשאו את רדידי מעלי שמרי החמות: השבעתי אתכם גנות ירושלים. אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני: מה דודך מדוד הנפה בנשים. מה דודך מדוד שפכה השבעתנו: דודי צח ואדום דגול מרכבה: ראשו כתם פז. קנצותיו תלתלים שחרות בעורב: עיניו ביונים על אפיקי מים. רחצות כחלב ישבות על מלאת: לתנו בערוגת הבשם מנגלות מרקחים. שפתותי שושנים נמפות מור עבר: דודי גלילי זהב ממלאים בתרשיש. מעוי עשת שן מעלפת ספירים: שוקי עמודי שש מוסדים על אדוני פז. מראהו בלבנון חור פארום: חבו ממתקים וכלו מחמדים. זה דודי וזה העי גנות ירושלים:

פרק ו:

אנה הלך דודך הנפה בנשים. אנה פנה דודך ונבקשנו עמך: דודי נד לגנו לערוגות הבשם. לרעות פגנים וללקט שושנים: אני לדודי דודי לי הרועה בשושנים: יפה את רענתי בתרצה נאנה

כירושלים. אימה פנדולות: הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני. שערך בעדר העזים שגלושו מן הגלעד: שניך בעדר הרחלים שעלו מן הרחצה. שפלים מתאימות ושפלה אין בהם: כפלה הרמון קתך מבעד לצמתך: ששים הוה מלכות ושמינים פילגשים. ועלמות אין מספר: אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא ליולתתה. ראוה בנות ונאשרוה מלכות ופילגשים ויהללוה: מי זאת הנשקפה כמו שחר. ופה בלבנה ברה בחמה אימה פנדולות: אל גנת אגוז וברתי לראות באבי הנחל. לראות הפרחה הגפן הגצו הרמונים: לא ידעתי נפשי שמתיני מרפבות עמי נדיב:

פרק ז:

שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך. מה תחזו בשולמית במחלת המחנים: מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב. חמוקי והכך כמו חללים מעשה ידי אפן: שררך אגן הסהר אל יחסר המזג. במגד ערמת חמים סוגה בשושנים: שני שדיך לשני עפרים תאמי זכיה: צנאך במגדל השן. עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים אפך במגדל הלכנון צופה פני דמשק: ראשך עלוך כפרמל ובלת ראשך כפרגמן. מלך אסור ברהמים: מה יפית ומה נעמת אהבה פתענונים: זאת קומתך דמתה לתוך ושדיך לאשבלות: אמרתני אעלה בתוך אחזה בסנסניו. ויהיו נא שדיך כאשבלות הגפן וריח אפך פתפוחים: וחרך כיון הטוב הולך לדודי למישרים. דובב שפתי ישנים: אני לדודי ועלי תשוקתך: לכה דודי גצא השדה גלינה בכפרים: גשפיהמה לכרמים גראה אם פרחה הגפן פחת הסמדר הגצו הרמונים. שם אתן את דודי לך: הידנאים נתנו ריח ועל פתחיו כל מגדים חדשים גם ישנים. דודי צפנתני לך:

פרק ח:

מי יתגך פאה לי ויגך שדי אמי. אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוז לי: אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדיני. אשקך מיון הקרח מעסים רמני: שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני: השבעתי אהכם בנות ירושלים. מה תעירו ומה תעירו את האהבה עד שתחפין: מי זאת עלה מן המדבר מתרפקת על דודה. תחת התפוחים עוברתך שמה חבלתך אפך שמה חבלה ולדתך: שימיני כחותם על לכת כחותם על זרועך כי עזה כפנות אהבה קשה בשאול קנאה. רשפיה רשפי אש שלהבתיה: מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה. אם יתן איש את כל הון ביתו פאהכה פוז יבוז לו: אחות לנו קטנה ושדים אין לה. מה נעשה לאחותנו ביים שדיכר בה: אם חומה היא נבנה עליה מיכת כסף. ואם תלת היא נצור עליה לים ארזי: אני חומה ושדי כמגדלות. אז הייתי בעיני כמזאצא שלום: כרם הנה לשלמה כבעל המון נתן את הפרם לגמרים. איש יבא כפריו אלף כסף: פרמי שלי לפני. האלף לך שלמה ומאתים לגמרים את פרוי: היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני: ברח דודי ודמה לך לצדי או לעפר האלים על הרי כשמים:

היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני:

מנהגי ליל הסדר ושאר ימי פסח

- א. ולומדים פירושי הגדה או עניני פסח עד להירדם בשינה.
- ב. אין לברך ברכת המפיל כי ליל שימורים הוא ורק קוראים פרשת ראשונה של ק"ש.
- ג. בשביעי של פסח, טוב לקום באשמורת לזכר גם קריעת ים סוף ולקרוא פרשת בשלח והשירה. והוא מנהג הקדמון. אולם, אין ללמוד שום תקן שאינו סדר האר"י ז"ל בעצמו ובכבודו.
- ד. אוכלים את בשר הזרוע ואת הביצה שבקערה למחרת בסעודת היום של פסח.
- ה. שומרים את הזרוע במקפאי עד לשנה הבאה.
- ו. תולים במוצאי ליל פסח מצה א' בקיר.
- ז. משאירים את הקערה כל הלילה, רק מכסים אותה.

הלכות יום טוב

- א. מדליקים ב' נרות ביום טוב, ומדליקים ואח"כ מברכים, היפך שבשבת.
- ב. מברכים אחרי ברכת ההדלקה, ברכת שהחיינו בלי כגד או פרי חדש. ובקדוש, עונים אמן אחרי ברכת המקדש. (זה השולחן-שער הכונות)
- ג. אין עניין של נשמה יתירה ביום טוב, וגם בהבדלה לא שופכים יין מהכוס כמו בשבת, ואין הזכרת אליהו הנביא, ומיפת יין על מקום הלוח. והנשים מותרות למעום מכוס ההבדלה. וכל זה, אם ההבדלה חלה בשבוע ולא במוצ"ש.
- ד. לא נהגנו לאכול דגים ביום טוב.
- ה. נהגנו לאכול בשרי בכל סעודות שבת ויום טוב. (פסקים)
- ו. כשיום טוב חל בשבת, לא אומרים שלום עליכם ולא אשת חיל.

מוצאי פסח

- א. במוצאי פסח, מניחים בפינות הבית, עלי פולים טריים (או דשא) ושופכים עליהם קצת חלב עד למחרת.
- ב. מדליקין נר שמן ומוסיפים בו קצת חלב ותכשיט זהב (כמו בר"ח ניסן), בצלחת, על השולחן. גם מניחים בצלחת, קצת מתוק כמו תמרים, או דבש וריבה.
- ג. מחכים עד למחרת אחרי חצות, כדי לאכול תבשיל הקוסקוס חלבי, ושותים לבן. והוא סעודת ה-אסרו חג. אמנם, מילדותי, אני זוכר שהיינו אוכלים חמין במוצאי פסח. ואזהרה למחרת, היא מהרמ"א, כדי לא לערבב בין כלים של פסח לכלי חמין. ורבי רחמים נהורי זצ"ל היה מתלונן על אלו באלג'יריה, שהיו עוברים על איסור דאורייתא, והיו אוכלים חמין, כבר בשעות הצהריים ליום ח' של פסח (עדיין יום טוב (!!)) או היו הולכים אצל הערבי כדי לקנות קמח (!)